

עשרת הרוגי מלכות

כאשר ברא הקדוש ברוך הוא את האילנות, היו מתגאים בקומתם, מגביהים עצמם למעלה למעלה. וכיון שברא הקדוש ברוך הוא את הברזל, היו משפילים עצמם ואמרו: "אוי לנו, שכבר ברא הקדוש ברוך הוא את הדבר אשר יכרות אותנו!"

כך אחר חורבן הבית היו פריצי הדור מתגאים ואומרים: "מה הפסדנו בזה, שנחרב הבית? הרי יש בינינו תלמידי חכמים שמדריכים את העולם בתורתו ובמצוותיו!"

מיד נתן הקדוש ברוך הוא בלב הקיסר של רומי ללמוד תורת משה מפי חכמים וזקנים, והתחיל בספר בראשית והיה לומד עד שהגיע ל'ואלה המשפטים'. כיון שהגיע לפסוק: 'וגונב איש ומכרו, מות יומת' [שמות כא, טז], הלך וטח הבית כולו בנעלים ודבקם בכתלים... כדי שיכירו באיזה דבר מכרו את יוסף, ושלח לקרוא לעשרה חכמי ישראל, ובאו לפניו, והושיבם בקתדרות של זהב.

אמר להם: "עומק הדין יש לי לשאול מכם, ואל תאמרו לי כי אם הדין ואת האמת והמשפט."

אמרו לו: "אמור!"

אמר להם: "מי שגנב איש מאחיו של בני ישראל והתעמר בו ומכרו – מה דינו?"

אמרו לו: "התורה אמרה: מות יומת!"

אמר להם: "אם כן, אתם חייבים מיתה."

אמרו לו: "אמור, למה?"

אמר להם: "על מכירת יוסף שמכרוהו אחיו. ואם הם היו בחיים, הייתי דן אותם, ועתה שאינם בחיים, אתם תשאו עוון אבותיכם!"

אמרו לו: "תן לנו זמן שלושה ימים. אם נמצא זכות על עצמנו, מוטב, ואם לאו, עשה מה שתחפוץ." ונתרצה להם לדבר זה.

יצאו מלפניו וחילו את פני רבי ישמעאל כהן גדול, שיזכיר השם הגדול ויעלה לרקיע ויחקור, אם נגזרה גזירה מאת השם יתברך. וטיהר רבי ישמעאל את עצמו בטבילה ובקידושים ונתעטף בטלית ובתפילין והזכיר השם המפורש בפירושו.

מיד נשאה אותו הרוח והביאה אותו למעלה עד הרקיע השישי, ופגע בו גבריאל המלאך ואמר לו: "אתה הוא ישמעאל, שקונך משתבח בך בכל יום, שיש לו עבד בארץ שדומה לקלסתר פניו?"

אמר לו: "אני הוא."

אמר לו: "למה עלית לכאן?"

אמר לו: "לפי שהמלכות הרשעה גזרה גזירה עלינו, לאבד ממנו עשרה חכמי ישראל, ועליתי לידע, אם הגזירה היא מאת הקדוש ברוך הוא."

אמר לו גבריאל: "ישמעאל בני! חי נפשך, שכך שמעתי מאחורי הפרגוד, שעשרה חכמי ישראל נמסרו להריגה ביד המלכות הרשעה."

וכיון ששמע רבי ישמעאל כך, מיד נתקררה דעתו. והיה מהלך ברקיע אנה ואנה והיה רואה מזבח סמוך לכסא הכבוד.

אמר לגבריאל: "מה זה?"

אמר: "מזבח הוא."

אמר לו: "ומה אתם מקריבים עליו בכל יום? וכי פרים ואֲשִׁים למעלה?"

אמר לו: "נפשות של צדיקים אנו מקריבים עליו בכל יום."

מיד ירד רבי ישמעאל והגיע לארץ והגיד לחבריו, שכבר נגזרה גזירה ונכתב ונחתם.

היו יושבים זוגות זוגות: רבי ישמעאל ורבן שמעון בן גמליאל, רבי עקיבא ורבי חנניה בן תרדיון, רבי אלעזר בן שמוע ורבי ישבב הסופר, רבי חנינא בן חכינאי ורבי יהודה בן בבא, רבי חוצפית המתורגמן ורבי יהודה בן דמא.

נכנס הקיסר וכל גדולי רומי אחריו, אמר להם: "מי ייהרג תחילה?"

ענה רבן שמעון בן גמליאל: "אני נשיא בן נשיא מזרעו של דוד מלך ישראל עליו השלום: אני איהרג תחילה."

ענה רבי ישמעאל כהן גדול ואמר: "אני כהן גדול בן כהן גדול מזרעו של אהרן הכהן: אני איהרג תחילה, ואל אראה במיתת חברי."

אמר הקיסר: "זה אומר, אני איהרג תחילה, וזה אומר, אני איהרג תחילה. אם כן הפילו גורלות ביניכם."

נפל הגורל על **רבן שמעון בן גמליאל**, וציוה הקיסר לחתוך את ראשו תחילה, וחתכוהו. ונטלו אחר כך רבי ישמעאל כהן גדול בין ירכיו וצנח עליו במר נפש ואמר: "אי תורה ואי שכרה! הלשון שהיתה מבארת התורה בשבעים לשונות, איך עתה לוחכת את העפר!" והיה מתאוונן ובוכה על רבן שמעון בן גמליאל.

אמר לו הקיסר: "מה זה ועל מה זה, זקן, שאתה בוכה על חברך? היה לך לבכות על עצמך."

אמר לו **רבי ישמעאל**: "איני בוכה על עצמי, שחברי גדול ממני בתורה ובחכמה, ועל שקדמני בישיבה של מעלה אני בוכה."

עוד הוא מדבר ומתאוונן ובוכה ומקונן, נשקפה בתו של הקיסר בעד החלון וראתה יפיו של רבי ישמעאל כהן גדול, ונכמרו רחמיה עליו, ושלחה לאביה ליתן לה שאלה ובקשה אחת, ושלח לה הקיסר: "בתי, כל אשר תאמרי אעשה, חוץ מרבי ישמעאל וחבריו."

שלחה לו: "אבקש ממך להחיות את נפשו."

שלח לה: "כבר נשבעתי."

שלחה לו: "אבקשך אם כן שתצווה להפשיט את עור פניו, כדי להסתכל בו במקום מראה." מיד ציוה להפשיט את עור פניו, וכיון שהגיע למקום תפילין, צעק צעקה גדולה ומרה, ונזדעזעו שמים וארץ. צעק פעם שניה, ונזדעזע כסא הכבוד.

אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: "צדיק כזה, שהראית לו כל גנזי העולם עליונים ורזי תחתונים, ייהרג במיתה משונה מזה הרשע? זו תורה וזה שכרה?"

אמר להם: "הניחו לו, שתעמוד זכותו לדורות שלאחריו."

יצאה בת קול ואמרה: "אם אשמע קול אחר, אהפוך את כל העולם לתוהו ובוהו. וכששמע רבי ישמעאל כך שתק."

אמר לו הקיסר: "עדיין אתה בוטח באלהיך?!"

אמר לו: "'הן יקטלני, לו איחל' [איוב יג, טו]."

מיד יצאה נשמתו של רבי ישמעאל.

ואחריו הוציאו את רבי עקיבא בן יוסף הדורש כתרי אותיות ומגלה פנים בתורה, כמו שנמסרו למשה מסיני. וכשהוציאוהו להריגה, בא מכתב לקיסר, שמלך ערביא מתפשט בארצו, והיה נחוץ ללכת.

ציוה המלך לחבוש את רבי עקיבא בבית האסורים, עד שישוב מן המלחמה.

וכשבא מן המלחמה, ציוה להוציאו. וסרקו את בשרו במסרקות של ברזל. ובכל סריקה וסריקה שהיו סורקים, היה אומר רבי עקיבא: צדיק הוא ה', 'הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא' [דברים לב, ד].

יצאה בת קול ואמרה: "אשריך רבי עקיבא, שהיית צדיק וישר ויצאה נשמתך בצדיק וישר."

וכשנפטר בא אליהו הנביא זכור לטוב ונטלו על כתפו ונשאו חמש פרסאות. ופגע בו רבי יהושע הגרסי.

אמר לו: "וכי אינך כהן?"

אמר לו: "גופו של צדיק אינו מטמא."

הלך עמו רבי יהושע הגרסי, עד שהגיע למערה אחת יפה מאד. וכיון שנכנסו שם, מצאו מיטה יפה ונר דולק. נטלו אליהו זכור לטוב דרך מראשותיו ורבי יהושע דרך מרגלותיו, והשכיבוהו על אותה מיטה, והיו מלאכי השרת בוכים עליו שלושה ימים ושלושה לילות. ואחר כך קברוהו באותה מערה. וביום שלמחרתו נטלו אליהו זכור לטוב והביאו בישיבה של מעלה לדרוש שם בכתרי אותיות. והיו מתקבצות כל הנשמות של הצדיקים והחסידים לשמוע מדרשותיו.

אחריו הוציאו את רבי חנניה בן תרדיון, אשר אמרו עליו, שהיה נעים בפני הקדוש ברוך הוא ואדם, ומעולם לא עלתה קללת חברו על מיטתו. וכשציוה הקיסר הרומי, שלא ללמוד תורה – מה עשה רבי חנניה בן תרדיון? עמד והקהיל קהילות ברבים, וישב לו בשוקי רומי, והיה לומד ועוסק ודורש בתורה. וציוה הקיסר לכרכו בספר תורה ולשרפו. נטלו הקוסטינר [תליין] וכרכו בספר תורה והצית את האור, ונטל ספוגים של צמר ושראם במים ונתן על לבו, כדי שלא תצא נשמתו במהרה.

והיתה בתו עומדת ואומרת: "אוי לי, אבא, שראיתך בכך!"

והוא השיב ואמר לה: "טוב לי, בתי, שראיתיני בכך!"

ותלמידיו היו עומדים עליו ואומרים: "רבנו, מה אתה רואה?"

אמר להם: "אני רואה גווילים נשרפים ואותיות פורחות." והתחיל לבכות.

אמרו לו תלמידיו: "מפני מה אתה בוכה?"

אמר להם: "אם אני לבדי נשרף, לא היה הדבר קשה לי, ועכשיו אני נשרף וספר תורה עמי!"

אמר לו הקוסטינר: "רבי, אם אני מסלק את הספוגים של צמר מעל לבך, כדי שתצא נשמתך מהרה – אתה מביאני לחיי עולם הבא?"

אמר לו: "הן."

אמר לו: "הישבעה לי!"

ויישבע לו. מיד כשנשבע לו, הרבה הקוסטינר את השלהבת ונטל הספוגים. ויצאה נשמתו. ואף הקוסטינר השליך עצמו באש ונשרף.

יצאה בת קול ואמרה: "רבי חנניה בן תרדיון והקוסטינר מזומנים לחיי עולם הבא."

אחריו הוציאו את **רבי יהודה בן בבא**, שלא טעם טעם שינה אלא כשנת סוס משמונה עשרה שנה עד שמונים שנה. ואותו יום שהוציאוהו ליהרג ערב-שבת היה, והוציאוהו ליהרג מתשע שעות ולמעלה, והתחיל מבקש מהם: "בחייכם, המתינו לי מעט, עד שאקיים מצוה אחת שציוה הקדוש ברוך הוא עלי."

אמרו לו: "עדיין אתה בוטח באלוהיך?"

אמר להם: "הן."

אמרו לו: "וכי עדיין יש כוח באלהים שאתה בוטח עליו?"

אמר להם: "גדול ה' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר" [תהלים קמה, ג]."

אמרו לו: "אם יש בו כוח, למה לא הציל אותך ואת חבריך מיד המלכות?"

אמר להם: "אנו חייבים מיתה למלך גדול ונורא, והוא מסר אותנו ביד מלך כדי לתבוע את דמינו מידו."

באו והגידו למלך את דבריו.

שלח המלך אליו ואמר לו: "אמת שהגידו לי ממך או לאו?"

אמר לו: "אמת הוא."

אמר לו הקיסר: "כמה עזי פנים אתם, שעל פתח מיתה אתם עומדים ועדיין עזים אתם."

אמר לו רבי יהודה: "אוי לך קיסר, רשע בן רשע, הלא הקדוש ברוך הוא ראה חורבן ביתו והריגת חסידיו וצדיקיו ולא עשה קנאה להינקם מיד?"

אמר לו: "בחייך, קיסר, המתן לי, עד שאקיים מצוה אחת ושבת שמה, והיא מעין עולם הבא."

אמר לו: "לזה שמעתי לעשות שאלתך."

מיד התחיל בקידוש היום: "ויכולו השמים והארץ! [בראשית ב, א]."

והיה אומר בנעימות ובקול רם, והיו תמהים כל העומדים עליו. וכיון שהגיע עד 'ויכל אלהים', לא הניחוהו לגמור וציוה הקיסר להרגו. והרגוהו ויצאה נשמתו ב'אלהים'.

יצאה בת קול ואמרה: "אשריך, רבי יהודה, שהיית דומה למלאך, ויצאה נשמתך ב'אלהים'."

ציוה הקיסר, וחתכוהו איברים איברים והשליכוהו לכלבים, ולא נספד ולא נקבר.

ואחריו הוציאו את רבי יהודה בן דמא. אותו היום ערב שבועות היה.

אמר לו רבי יהודה לקיסר: "חייך, המתן לי מעט עד שאקיים מצות עצרת ואקדש, כדי לשבח להקדוש ברוך הוא שנתן לנו את התורה."

אמר לו הקיסר: "ועדיין אתה בוטח בתורה ובאלהים שנתנה?"

אמר לו: "הן."

אמר לו הקיסר: "מה שכרה של תורתך?"

אמר לו: "עליה אמר דוד עליו השלום: 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך!' [תהלים לא, כ]"

אמר לו הקיסר: "אין שוטים בעולם כמו אתם, שסוברים שיש עולם אחר!"

אמר לו: "אין שוטים בעולם כמו אתם שכופרים באלהים חיים, ואוי לך ואוי לבשתך ואוי לחרפתך, כשתראה אותנו עם ה' באור החיים, ואתה תשב בשאול תחתית במדרגה התחתונה!"

מיד חרה אפו של הקיסר עליו, וציוה לקשרו בשערות ראשו בזנב סוס ולמשכו בכל רוחב של רומי, ואחר כך ציוה לחתכו איברים איברים. ובא אליהו, זכור לטוב, ולקח את האיברים וקברם במערה אחת הסמוכה לנהר היורד לפני רומי, ושמעו כל הרומיים קול נהי ובכי כל שלושים יום מתוך אותה מערה, ובאו והגידו לקיסר.

אמר להם: "אפילו העולם נהפך לתוהו ובוהו, לא אשקוט, עד שאמלא רצוני באותם עשרה זקנים כאשר נשבעתי."

אחריו הוציאו את **רבי חוצפית המתורגמן**, עליו אמרו, שהיה בן מאה ושלושים שנה כשהוציאוהו ליהרג, והיה יפה תואר ויפה מראה ודומה למלאך ה' צבאות.

באו והגידו למלך את יפיו ואת שיבתו ואמרו לו: "בחייך, אדוני, תרחם על הזקן הזה!"

אמר הקיסר לרבי חוצפית: "בן כמה שנים אתה?"

אמר לו: "בן מאה ושלושים שנה בלא יום אחד, ובקשתי ממך שתמתין לי עד שיימלא יומי."

אמר לו הקיסר: "מה לך שתמות היום או למחר?"

אמר לו: "כדי שאקיים עוד שתי מצוות."

אמר לו: "אילו מצוות אתה רוצה לעשות?"

אמר לו: "קריאת שמע ערבית ושחרית להמליך עלי את השם הגדול והנורא והמיוחד."

אמר לו הקיסר: "עזי פנים ועזי נפש! עד מתי אתם בוטחים באלוהיכם, שאין בו כוח להציל אתכם מידי? שהרי אבותי החריבו את ביתו, ואת נבלת עבדיו נתנו סביבות ירושלים ואין קובר! ועתה אלוהיך זקן הוא ואין בו כוח להציל עוד. שאילו היה בו כוח, היה נוקם נקמתו ונקמת עמו ונקמת ביתו, כמו שעשה לפרעה ולסיסרא ולכל מלכי כנען!"

וכשמע רבי חוצפית כך, בכה בכי גדול ואחזו בבגדיו ויקרעם על גידוף השם יתברך ועל חרפתו ואמר לו לקיסר: "אוי לך, קיסר, מה תעשה ליום אחרון, כשיפקוד השם יתברך על רומי ועל אלהיכם?"

אמר המלך: "עד מתי אתוכח עם זה?" וציוה להרגו, וסקלוהו ותלוהו.

ואז באו שריו וחכמיו וחילו פניו לקברו, כי חמלו על שיבתו. ויאמר המלך לקבור אותו. ויבואו תלמידיו ויקברוהו ויספדוהו הספד גדול וכבד מאד.

אחריו הוציאו את **רבי חנינא בן חכינאי**, ואותו היום ערב שבת היה, וכל ימיו היה יושב בתענית מבן שנים עשרה עד תשעים וחמש שנה.

אמרו לו תלמידיו: "רבי, רצונך שתטעם כלום קודם שתיהרג?"

אמר להם: "עד עתה התעניתי ולא אכלתי ולא שתיתי, ועתה איני יודע, איזו דרך אלך – ואתם אומרים לי לאכול ולשתות!"

התחיל בקידוש היום 'ויכולו השמים' עד 'ויקדש אותו', ולא הניחוהו לגמור עד שהרגוהו.

ויצאה בת קול ואמרה: "אשריך רבי חנינא בן חכינאי, שהיית קדוש, ויצאה נשמתך בקדושה!"

אחריו הוציאו את **רבי ישבב הסופר**. אמרו עליו, שהיה בן תשעים שנה באותו היום שהוציאוהו ליהרג. כיון שהוציאו אותו, באו תלמידיו ואמרו לו: "רבנו, תורה מה-תהא עליה?"

אמר להם: "בני, עתידה תורה שתשתכח מישראל, לפי שהאומה הרשעה העזה פניה והערימה סוד לאבד מרגליותינו ממנו. והלואי שהייתי כפרה על הדור! אבל רואה אני, שאין לך רחוב ורחוב שברומי, שאין בו חלל חרב, שעתידה האומה הרשעה לשפוך דם נקי מישראל."

אמרו לו: "רבנו, ומה תהא עלינו?"

אמר להם: "החזיקו איש ברעהו ואהבו שלום ומשפט, אולי יש תקוה!"

אמר לו הקיסר: "זקן, בן כמה שנים אתה?"

אמר לו: "היום בן תשעים שנה אנוכי, ועד שלא יצאתי ממעי אמי היתה גזירה מאת הקדוש ברוך הוא למסור אותי ואת חברי בידך, ועתיד הקדוש ברוך הוא לתבוע דמינו מידך."

אמר לו: "וכי יש עולם שני?"

אמר לו: "הן, ואתה אוי לך ואוי לבשתך, כשיפרע דם חסידיו מידך!"

אמר הקיסר: "מהרו להרוג גם את זה, ואראה כוחו וגבורתו של אלהיו, ומה יעשה לי בעולם שני!" ויצו עליו לשרפו.

אחריו הוציאו את **רבי אלעזר בן שמוע**. אמרו עליו, שאותו היום היה בן מאה וחמש שנים, ומקטנותו ועד סוף ימיו לא שמע אדם שהוציא תפלות מפיו, ולא נתקוטט עם חבריו בין בדיבור בין במעשה, והיה עניו ושפל רוח, וישב בתענית שמונים שנה.

ואותו היום שנהרג יום כיפורים היה, ובאו תלמידיו לפניו ואמרו לו: "רבנו, מה אתה רואה?"

אמר להם: "אני רואה את רבי יהודה בן בבא שנושאים את מיטתו, ומיטת רבי עקיבא בן יוסף סמוכה אצלו, והם מתוכחים בדבר הלכה יחד זה עם זה."

אמרו לו: "ומי מכריע ביניהם?"

אמר להם: "רבי ישמעאל כהן גדול."

אמרו לו: "מי מנצח?"

אמר להם: "רבי עקיבא, על שטרה בכל כוחו בתורה."

אמר להם: "בני, רואה אני עוד שנשמת כל צדיק וצדיק מטהרת את עצמה במי השילוח כדי ליכנס היום בטהרה בישיבה של מעלה לשמוע את דרשת רבי עקיבא בן יוסף, שידרוש להם מענייניו של יום. וכל מלאך ומלאך מביא קתדראות של זהב לכל צדיק וצדיק לישב עליהן בטהרה."

ציוה הקיסר להרגו, ויצאה בת קול ואמרה: "אשריך, רבי אלעזר בן שמוע, שהיית טהור ויצאה נשמתך בטהרה!"